

WARSAW RECOMMENDATION ON RECOVERY AND RECONSTRUCTION OF CULTURAL HERITAGE

RECOMMANDATION DE VARSOVIE SUR LE
RELEVEMENT ET LA RECONSTRUCTION
DU PATRIMOINE CULTUREL

REKOMENDACJA WARSZAWSKA
W SPRAWIE ODBUDOWY I REKONSTRUKCJI
DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

The frame from the movie "The City of Ruins" The Warsaw Uprising Museum

INTERNATIONAL CONFERENCE on RECONSTRUCTION
THE ROYAL CASTLE / WARSAW / POLAND 6-8th MAY 2018

Ministry of
Culture
and National
Heritage of
the Republic
of Poland.

WARSAW RECOMMANDATION DE VARSOVIE SUR LE
RELEVEMENT ET LA RECONSTRUCTION
DU PATRIMOINE CULTUREL

**RECOMMENDATION
ON RECOVERY
AND RECONSTRUCTION
OF CULTURAL
HERITAGE** REKOMENDACJA WARSZAWSKA
W SPRAWIE ODBUDOWY I REKONSTRUKCJI
DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Destruction of World Heritage, especially in recent years, has become an urgent problem for the international community. Armed conflicts or natural disasters, occurring in different regions of the world, bring with them the havoc and destruction of properties of outstanding significance for all mankind.

In response to these challenges Poland, as a State-Party of the World Heritage Convention in cooperation with the World Heritage Centre, organized a conference entitled "The Challenges of World Heritage Recovery. An International Conference on Reconstruction", which took place on 6-8 May 2018 in Warsaw. The meeting was an implementation of declarations contained in the decisions of the World Heritage Committee no. 40 COM 7 of 2016 and 41 COM 7 of 2017, adopted during its sessions in Istanbul and Kraków. The purpose of the international conference was to summarize the previous discussions and to develop universal guidelines for world heritage properties that have been damaged as a result of armed conflicts and natural disasters.

During World War II, Poland and especially Warsaw, experienced the tragedy of deliberate destruction and the urgency and the challenges of returning to its glory in the aftermath. Therefore, the location of the conference and the name of the recommendation were consciously chosen. The Historic Centre of Warsaw was inscribed to the World Heritage List in 1980, based on criteria (ii) (vi). This decision formed a precedent and a symbol, as it recognized the heroism and dedication of Polish citizens who were determined to rebuild their capital city and recover their historical and cultural identity.

In today's world, faced with regional armed conflicts and natural disasters, the challenges of reconstruction and restoration of monuments remain as pressing as ever. During the conference, the participants discussed various aspects of conservation, its architectural and urban challenges as well as the function of heritage in the destroyed urban space, while respecting the identity and wishes of the local community. The constructive discussions constituted a basis for the creation and adoption of the Warsaw Recommendation on recovery and reconstruction of cultural heritage.

Polish people, like those of many other nations of the world, have a number of tragic cards in their history. The Partitions of Poland, World Wars I and II caused the loss of a vast part of the national heritage. The reconstruction of deliberately destroyed capital was intended as a proof that collective memory cannot be erased.

Today's Warsaw is a powerful symbol of the reborn State. The reconstruction of the Historical Center of Warsaw was an unprecedented undertaking. It was appreciated in 1980 by the World Heritage Committee by an inscription of the Historical Center of Warsaw onto the World Heritage List. This year we show special recognition for this collective effort because of the 100th anniversary of regaining the independence of Poland and the 100th anniversary of the creation of monuments conservation services.

Thanks to our experience, we are able to better understand the tragedy of others. Recent decades brought a widespread destruction of cultural heritage as a result of the growing impact of armed conflicts and disasters. The eyes of the whole world have been turned on events happening in Syria, Iraq, Mali or Haiti. In a sense of solidarity with other nations that have experienced the loss of their own cultural heritage, we would like to share our experience in documenting destruction, reconstruction and conservation.

Following the declarations made during the World Heritage Committee in Kraków, we are honored to present the Warsaw Recommendation on Recovery and Reconstruction which includes principles of universal importance. Polish writer Leopold Tyrmand wrote once: "... Warsaw from the rubble and ruins has once again become the former Warsaw, the eternal Warsaw, the same Warsaw – despite new shapes of streets and contours of houses (...) Varsovians called her to life, breathing into her brick body their own hot breath." We hope that these words, together with the Recommendation, will bring hope and guidance necessary for successful reconstruction and recovery.

Warsaw, 8 May 2018

Prof. Piotr Gliński
Deputy Prime Minister of the Republic of Poland
Minister of Culture and National Heritage

Allow me to express our sincere thanks to the Polish authorities for organizing the Conference attended by many eminent specialists in cultural heritage and post-conflict reconstruction and recovery. The location of the Conference, the UNESCO World Heritage site of the Historic Centre of Warsaw destroyed by Nazi troops experienced a reconstruction campaign which resulted in the meticulous restoration of the Old Town. It demonstrated the wealth of Polish expertise in the field of heritage conservation and reconstruction.

In the current troubled times with many wars and conflicts, it is our shared responsibility to do everything in our power to mitigate the risks of the destruction of cultural heritage, prevent its looting and keep alive its traditions and practices, but also to give hope and start with recovery programmes, wherever possible. Although in times of war, the protection of cultural sites, artifacts and practices may seem to be a luxury amid destruction and the loss of human lives; one should not forget that culture represents an anchor of stability. It constitutes the foundation on which countries and people can hope to rebuild their lives. UNESCO's conviction is that culture in the broadest sense, respect for diversity, a pluralist approach and the protection of the cultural rights of all, is essential for building peace, dialogue and sustainable development.

The Conference confirmed that we need a joint vision, with solid theoretical guidance, agreed principles and operational frameworks. The Warsaw Recommendation was much welcomed by the World Heritage Committee at its 42nd session in June/July 2018, which requested to disseminate broadly. This booklet will certainly contribute to this end.

Warsaw, 8 May 2018

Dr Mechtild Rössler
Director of the Division of Heritage
& UNESCO World Heritage Centre

Warsaw lies in the heart of Europe, at the crossroads of the East and the West, the North and the South. In August of 1944, during one of the longest heat waves on record, the city rose against the German occupier. Tragically, after just a few weeks, the shallow graves of more than 150,000 murdered civilians dotted the courtyards of the tenement houses.

In the wake of the Uprising, Warsaw was turned into a sea of ruins. The cultural heritage of previous generations – priceless sets of porcelain, paintings, furniture, and also palaces, houses, archives, museums and cultural institutions – vanished without a trace. The vestiges of Sigismund's Column, toppled and shattered, became symbolic of the city's nearly total annihilation.

For the post-war Communist authorities, Warsaw's historical monuments and architecture, strongly influenced by the Italian Renaissance, Baroque and Classicism, were an uncomfortable reminder of the capital's rich past and diverse identity. It was a development of vital importance when Stanisław Lorenz, an eminent art historian and museum expert, and the architect Jan Zachwatowicz joined the government-appointed Warsaw Reconstruction Office. Both highly esteemed university professors of the pre-war period were supportive of the idea of reconstructing the city's priceless lost heritage.

The reconstruction of the Old Town's Market Square together with the Royal Castle was truly challenging. The process of recovery was supervised by a team of experts who spared no effort to ensure that every reconstructed building and detail was as close to the original as possible. Blueprints, maps, paintings and photographs were thoroughly analysed and used as a source of inspiration. The Polish School of Historical Monument Conservation, which gained international recognition after the war, was established as a response to the mass devastation of the country's cultural heritage. However, it was not the architects or the conservators who were to play the leading role in Warsaw's reconstruction but the citizens of the city, who, despite the heavy burden of traumatic war experiences, worked tirelessly day after day to clean the city of rubble.

Arbeitskräfte
eingezahlte Lohnersparnisse

Ministerium für
Unterschrift des Ausländers)

Das Amt
des Amtes
C a n g e n s i e

Among them was a 10-year-old Krzyś – Krzysztof Pawłowski – who 36 years later, having become by then a professor of technical sciences and a renowned architect, advocated for the reconstructed Historic Centre of Warsaw to be inscribed on the World Heritage List. For the first time in its history UNESCO waived the criteria of authenticity and integrity of the historic substance that must normally be satisfied to secure inclusion in its List and granted an exception. The historical monuments of Warsaw were inscribed on the World Heritage List not despite but because they had been reconstructed from the devastation of war. This fact is of unparalleled importance for today's world, faced as it is with regional armed conflicts – first and foremost in Iraq and Syria – which are accompanied by the wholesale destruction of sites of global heritage.

The Warsaw Recommendation – a set of principles and guidelines – is made available to readers in the earnest hope that these priceless monuments of Middle Eastern architecture, entered in the UNESCO World Heritage List decades ago but obliterated in the course of warfare, will be rebuilt in a manner befitting their historical and cultural value. And that, just like the historical monuments of Warsaw, they will proclaim the identity of local communities, embracing both their distant and recent history.

The adoption of the Warsaw Recommendation on recovery and reconstruction of cultural heritage coincides with the celebration of the 100th anniversary of Poland regaining independence and the 100th anniversary of the establishment of conservation services. Yet this development is of great importance not only to Poles, but to every community whose cultural heritage, memory and identity are at stake due to human conflict or natural disaster.

Warsaw, 8 May 2018

Prof. Magdalena Gawin
General Conservator of Monuments
The Ministry of Culture and National Heritage

WARSAW RECOMMENDATION ON RECOVERY AND RECONSTRUCTION OF CULTURAL HERITAGE

1. We, the 200 participants from more than 30 countries, representing different regions of the world, including institutions from Poland, the Global Alliance for Urban Crises, ICOMOS, ICCROM, the World Bank, UNISDR and UNESCO, gathered at the Royal Castle of Warsaw, on the occasion of the International Conference on Reconstruction “The Challenges of World Heritage Recovery” (6-8 May 2018), wish to express our gratitude and acknowledge the generous hospitality and intellectual leadership of the Polish authorities and of the City of Warsaw for providing a forum to reflect on the principles that should govern the recovery and reconstruction of World Heritage properties following armed conflict or disasters caused by natural hazards, as requested by the World Heritage Committee in its Decision 41 COM 7, adopted in Krakow in July 2017.
2. Recognizing the City of Warsaw, which provided the venue for the Conference, as being the most relevant and inspiring context to our deliberations, considering the tragedy of deliberate destruction it has suffered during World War II and the subsequent exemplary reconstruction of its historic centre, evidence of the strength of the spirit and determination of the Polish people to recover their cultural identity, as recognized through the inscription of the “Historic Centre of Warsaw” on the World Heritage List in 1980 and the inclusion of the “Archive of Warsaw Reconstruction Office” (BOS Archive) on the UNESCO Memory of the World Register in 2011.

3. Being deeply concerned by the growing impact of armed conflicts and disasters on important cultural and natural heritage places, including World Heritage properties, which in recent years have resulted in their widespread destruction on a scale similar to that of World War II, notably within historic urban areas and archaeological sites.
4. Condemning in the strongest terms, the numerous intentional attacks on cultural properties and in general the perpetration of all policies of ‘cultural cleansing’ aimed at erasing diversity, inciting sectarian violence and preventing the affected population from realizing their human rights, including cultural rights.
5. Being cognizant of the relevant international legal instruments and established doctrine in the field of cultural heritage and, within the context of the *World Heritage Convention*¹, of the need to ensure that any reconstruction be undertaken only in exceptional circumstances, while protecting the Outstanding Universal Value of the concerned properties and meeting the test of authenticity and conditions of integrity.
6. Recognizing, at the same time, the legitimate aspiration of concerned communities to overcome the trauma of conflicts, war and disasters by reconstructing as soon as possible their cities and villages – and particularly their affected cultural heritage – as a means to reaffirm their identity, restore their dignity and lay the conditions for a sustainable social and economic recovery.
7. Considering, moreover, that the recovery of the cultural heritage lost or damaged as a result of armed conflict offers unique opportunities, notably within the context of stabilization processes, to foster mutual recognition, promote dialogue and lay the ground for reconciliation among all components of society, particularly in areas characterized by a strong cultural diversity and/or hosting important numbers of refugees and/or internally displaced people, which will lead to new approaches to recovery and reconstruction in the future.

¹ The English and French versions of the Convention are available on the website: <https://whc.unesco.org/en/conventiontext/> (8.08.2017)

8. Appreciating as well, through recent experiences of heritage recovery in countries affected by armed conflict and disasters, the review of numerous past case studies and the outcomes of several meetings and workshops on the topic held in many parts of the world, how closely connected cultural heritage is with humanitarian, security and peacebuilding concerns and why it should not be considered in isolation from other broader social, economic and environmental issues in the context of post-conflict or post-disaster recovery and reconstruction policies and plans.
9. Mindful of Art. 5 of the *World Heritage Convention*, calling on States Parties “to adopt a general policy, which aims to give cultural and natural heritage a function in the life of the community”, and of the 2015 *Policy on the Integration of a Sustainable Development Perspective in the Processes of the World Heritage Convention*², are convinced that each generation has the right to contribute to human legacy and to the wellbeing of present and future generations, including through adaptation to natural and historic processes of change and transformation.
10. Conscious also of the new possibilities offered by evolving technologies, in particular for very high-definition 3D digital recording and reproduction of material attributes of cultural heritage properties, and of the ethical challenges that this poses in relation to their possible reconstruction.
11. Considering that further guidance is required to assist States Parties, site managers, practitioners and communities through the multi-faceted challenges that reconstruction brings, with due consideration given to its social and economic context, the short- and long-term needs of properties, and the notion of Outstanding Universal Value (OUV).

² The English and French versions of the document are available on the website: <https://whc.unesco.org/en/sustainabledevelopment/> (8.08.2017)

To this end, and based on the discussions at the Conference, **we propose the following non-exhaustive set of principles:**

TERMINOLOGY

In post conflict and post disaster situations, the overall goal is the recovery of the society. This aims at the consolidation of peace and security and at restoring or improving the economic, physical, social, cultural and environmental assets, systems and activities of an affected community or society, aligning with the principles of sustainable development and “build back better”. An essential part of this process is the recovery of a place’s heritage, which may include reconstruction.

The term “reconstruction”, in the World Heritage context, is understood as a technical process for the restitution of destroyed or severely damaged physical assets and infrastructure following an armed conflict or a disaster. It is important to stress, in this regard, that such reconstruction of physical assets must give due consideration to their associated intangible practices, beliefs and traditional knowledge which are essential for sustaining cultural values among local communities.

VALUES

Prior to taking any decision on a proposal for recovery and reconstruction of a heritage place, it is essential to understand the values, which justified its inscription on the World Heritage List and the related attributes. It is equally essential, at the same time, to understand – and integrate in the reconstruction process - the values identified in the heritage property by local communities, including new values resulting from the traumatic events associated with the destruction, together with the corresponding physical attributes and related intangible cultural practices and traditional knowledge. Assessment of authenticity should take account of the recognized values of the property in accordance with the 1994 *Nara Document on Authenticity*³, emphasizing both material and other aspects.

³ The Nara Document is a part of Operational Guidelines – Annex 4: <https://whc.unesco.org/en/guidelines/> (8.08.2017)

CONSERVATION DOCTRINE

Decisions on recovery and reconstruction should take into consideration conservation doctrine that aims to protect the Outstanding Universal Value of properties. Since the 1990s, there has been a doctrinal shift towards intangible dimensions as a result of the introduction of the concept of cultural landscapes and the 1994 *Nara Document on Authenticity*. The emergence of these intangible associations needs to be consolidated within existing conservation doctrine.

COMMUNITIES

Decisions on recovery and reconstruction should follow people-centred approaches and fully engage local communities and, where appropriate, indigenous peoples, as well as other relevant stakeholders. Recovery and reconstruction should enable people to connect to their heritage, identity and history. In reconstructing heritage, consideration should be given to social justice and property titles and a rights-based approach should be applied, which would ensure full participation in cultural life, freedom of expression and access to cultural heritage for all individuals and groups, including refugees and internally displaced people, where relevant. In this regard, it is important to identify cultural rights and their holders in every reconstruction programme, and to ensure their prior and informed consent to key decisions, in accordance with the relevant provisions of the *Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention*⁴ and the 2015 *Policy on the Integration of a Sustainable Development Perspective in the Processes of the World Heritage Convention*.

⁴ The English and French versions of the document are available on the website: <https://whc.unesco.org/en/guidelines/> (8.08.2017)

ALLOWING TIME FOR REFLECTION

While recognizing people's need to return at the earliest opportunity, sufficient time should be allowed for reflection before decisions are made within a gradual and additive approach, taking into consideration the evolving nature of values post-trauma, the challenges of ensuring a fully inclusive and participatory process of consultation and the complex interrelations between heritage and other societal needs in the context of post-conflict and post-disaster recovery and reconstruction.

RESILIENCE, CAPACITIES AND SUSTAINABILITY

Building resilience is essential to address destruction and disasters. In reconstructing heritage following an armed conflict or a disaster, it is critical to reduce existing structural and social vulnerabilities, including by building back better, and to improve quality of life, while retaining cultural values as much as possible. It is also essential to invest in long term capacity building in disaster risk management and conservation techniques, notably for craftspeople, in order to provide for a sustainable future of the heritage places.

MEMORY AND RECONCILIATION

Memorialization of the destruction should be considered for communities and stakeholders; this could be done through site interpretation or presentation, keeping selected remains of destruction for remembrance, education and tourist information, as appropriate. In the context of post-conflict recovery and reconstruction, such places should integrate as much as possible a shared narrative of the traumatic events that led to the destruction, reflecting the views of all components of the society, so as to foster mutual recognition and social cohesion, and establish conditions for reconciliation.

DOCUMENTATION

Proper documentation and inventories, including documentation of building methods, is key for a successful reconstruction of cultural heritage and for ensuring that it protects the Outstanding Universal Value and meets the test of authenticity and conditions of integrity. Documentation and its regular updating, making the most of the possibilities offered by new

technologies, are essential features of all site management so that in the event of disaster, the records are available as a basis for response post-trauma. It is important also to document activities during and after reconstruction. This process should not limit itself to the physical aspects of buildings, sites and collections, but capture as well the social and economic relations between these and the associated communities. In cases where no technical documentation is available, traditional knowledge and communal memories associated with the site, as appropriate, could also be used to guide reconstruction. It is important also to document the decision-making process during reconstruction, for future record.

GOVERNANCE

The key to a successful reconstruction of cultural heritage is the establishment of a strong governance that allows for a fully participatory process, is based on a comprehensive analysis of the context and on a clear operational strategy, including mechanisms for the coordination of national and international actors, and is supported by an effective public communication policy. In this process, it is essential that concern for cultural heritage is integrated in policies and plans of other sectors involved in the recovery and reconstruction effort, including housing, infrastructure, economic development, education and communication, amongst others, through the appropriate inter-institutional coordination mechanisms.

PLANNING

It is critical to develop heritage recovery and reconstruction projects within the larger urban planning context, giving consideration both to physical attributes and to the web of relations and uses with which they are associated. There are a variety of planning tools available for the development of special plans and projects for the recovery and reconstruction of heritage. Particularly useful, in the urban context, is the *Historic Urban Landscape* (HUL)⁵ approach. Authorities should use such tools to develop guidance for local owners on matters such as materials, typologies and colours, in order to set out an overall approach to recovery and reconstruction of

⁵ UNESCO Recommendation on the Historic Urban Landscape in English and French version is available on the website: <https://whc.unesco.org/en/hul> (8.08.2017)

cultural heritage, while allowing for flexibility in the process. Planning strategies for heritage reconstruction should also give consideration to investing as a priority in the rehabilitation of public open spaces, as anchors around which communities can be engaged in decisions about the future of their cities. It is also important that any planning framework should pay full attention to issues of ownership and legislation.

EDUCATION AND AWARENESS RAISING

One important way to prevent the destruction of cultural heritage and support its recovery post-conflict and disaster is to promote the knowledge and appreciation of – and respect for – the diversity of cultures and heritage, notably through educational programmes at all levels and awareness raising initiatives.

WE ADDRESS THE FOLLOWING RECOMMENDATIONS:

To the World Heritage Committee

Develop guidance for reconstruction and recovery at World Heritage sites, including Resource Manuals, further development of case studies and best practice examples, taking into account the principles listed above.

To the States Parties to the World Heritage Convention

Use the Historic Urban Landscape (HUL) and integrated management approaches to achieve a holistic approach to reconstruction for post disaster recovery.

To the Advisory Bodies

Consider the clarification of conservation doctrine as it applies to reconstruction by reviewing the substantial body of charters, declarations and recommendation, further development of case studies as well as by providing specific advice to States Parties, as necessary.

To UNESCO, the World Bank, and other UN and International bodies

Reaffirm that cultural and natural heritage, including World Heritage, is an essential and integral part of recovery and the growth of sustainable communities towards achieving the 2030 agenda for sustainable development, and ensure accordingly the necessary international coordination mechanisms.

Warsaw, 8 May 2018

RECOMMANDATION DE VARSOVIE SUR LE RELEVEMENT ET LA RECONSTRUCTION DU PATRIMOINE CULTUREL

1. Nous, 200 participants de plus de 30 pays représentant diverses régions du monde, y compris des institutions de Pologne, l'Alliance mondiale pour l'action contre les crises urbaines, l'ICOMOS, l'ICCROM, la Banque mondiale, l'UNISDR et l'UNESCO, sommes réunis au Château royal de Varsovie à l'occasion de la Conférence internationale sur la reconstruction, intitulée « Les défis du relèvement du patrimoine mondial culturel » (6-8 mai 2018), voudrions exprimer notre gratitude et notre appréciation pour l'hospitalité et l'appui intellectuel des autorités polonaises et de la ville de Varsovie pour avoir offert un forum de réflexion sur les principes qui devraient régir le relèvement et la reconstruction des biens du patrimoine mondial après des conflits armés ou des catastrophes naturelles, comme l'a demandé le Comité du patrimoine mondial dans sa décision 41 COM 7, adoptée en juillet 2017 à Cracovie.
2. Considérant la ville de Varsovie, hôte de la Conférence, comme un contexte important et inspirant pour nos délibérations, compte tenu de la tragédie de la destruction délibérée de la ville pendant la Seconde Guerre mondiale, et de la reconstruction exemplaire de son centre historique, qui constitue la preuve de la force de l'esprit et de la détermination de la nation polonaise dans la reconstruction de son identité culturelle, confirmée par l'inscription du centre historique de Varsovie sur la Liste du patrimoine mondial de l'UNESCO en 1980, et l'inscription des Archives du Bureau de reconstruction de Varsovie (Archive BOS) au Registre « Mémoire du monde » de l'UNESCO en 2011.

3. Exprimant sa profonde préoccupation face à l'impact croissant des conflits armés et des catastrophes naturelles sur d'importants sites du patrimoine culturel et naturel, y compris les biens du patrimoine mondial, qui, ces dernières années, ont causé des dégâts considérables à une échelle comparable à celle de la Seconde Guerre mondiale, en particulier dans les zones urbaines et archéologiques historiques.
4. Condamnant fermement les nombreuses attaques délibérées contre les biens culturels et toutes les politiques de « nettoyage culturel » visant à éliminer la diversité, à encourager la violence motivée par la religion et à empêcher la population affectée d'exercer ses droits humains, y compris les droits culturels.
5. Considérant les actes juridiques internationaux pertinents et la doctrine acceptée dans le domaine du patrimoine culturel, ainsi que dans le contexte de la Convention du patrimoine mondial¹, la nécessité de veiller à ce que le processus de relèvement ne soit entrepris que dans des circonstances exceptionnelles, tout en protégeant la valeur universelle exceptionnelle des biens et en respectant les critères d'authenticité et d'intégrité.
6. Reconnaissant, en même temps, l'aspiration légitime des communautés concernées à surmonter le traumatisme des conflits, des guerres et des catastrophes naturelles en reconstruisant dès que possible leurs villes et villages, en particulier leurs sites du patrimoine culturel, comme moyen d'authentifier leur identité, de restaurer leur dignité et de créer les conditions d'un renouveau social et économique durable.
7. Considérant en outre que la relèvement du patrimoine culturel perdu ou endommagé par les conflits armés offre des possibilités uniques, notamment dans le cadre des processus de stabilisation, de la promotion de la reconnaissance mutuelle, de la promotion du dialogue et de la réconciliation entre tous les secteurs de la société, en particulier dans les zones à forte diversité culturelle et/ou accueillant un nombre important

¹ Les versions anglaise et française de la Convention sont disponibles sur le site Web: <https://whc.unesco.org/en/conventiontext/> (8.08.2017)

de réfugiés et/ou de personnes déplacées à l'intérieur du pays, ce qui se traduit par une nouvelle approche du processus de relèvement et de reconstruction à l'avenir.

8. Compte tenu également, sur la base des expériences récentes de relèvement du patrimoine culturel dans les pays touchés par des conflits armés et des catastrophes, de l'examen de nombreuses études de cas antérieures et de nombreuses réunions et ateliers sur le sujet, organisés dans de nombreuses parties du monde, du fait que le patrimoine culturel est étroitement lié aux questions humanitaires, de sécurité et de consolidation de la paix et ne devrait donc pas être considéré indépendamment d'autres questions sociales, économiques et environnementales plus larges dans le contexte des politiques et plans de relèvement après un conflit ou après une catastrophe naturelle.
9. Ayant à l'esprit l'article 5 de la Convention du patrimoine mondial, qui invite les États parties à « adopter des politiques générales visant à donner au patrimoine culturel et à l'environnement naturel une place appropriée dans la vie communautaire », et la Politique pour l'intégration d'une perspective de développement durable dans les processus de la Convention de 2015², nous considérons que chaque génération a le droit de participer à l'édification du patrimoine de l'humanité et au bien-être des générations présentes et futures, notamment en s'adaptant aux processus naturels et historiques de changement et de transformation.
10. Gardant également à l'esprit les nouvelles possibilités offertes par l'évolution des technologies, en particulier pour l'enregistrement numérique et la restauration en 3D à haute résolution des attributs matériels des sites du patrimoine culturel, ainsi que les préoccupations éthiques liées à leur éventuelle reconstruction.

² Les versions anglaise et française du document sont disponibles sur le site Web: <https://whc.unesco.org/en/sustainabledevelopment/> (8.08.2017)

11. Gardant en outre à l'esprit la nécessité d'élaborer de nouvelles orientations pour aider les États parties, les gestionnaires de sites, les praticiens et les communautés à relever les multiples défis de la réhabilitation, en tenant dûment compte du contexte social et économique, des besoins à court et à long terme des installations et du concept de « valeur universelle exceptionnelle » (VUE). À cette fin, et sur la base des discussions de la Conférence, **nous proposons l'ensemble de principes suivant et non exhaustifs :**

TERMINOLOGIE

Dans les situations post-conflit et post-crise, l'objectif premier est d'amener la société à se relever. Il s'agit de renforcer la paix et la sécurité et, de restaurer ou d'améliorer les ressources, les systèmes et les activités économiques, physiques, sociales, culturelles et environnementales de la communauté ou de la société affectée, conformément aux principes du développement durable et d'une « meilleure reconstruction ». Une partie importante de ce processus est la relèvement des lieux, qui peut également inclure la reconstruction.

Dans le contexte du patrimoine mondial, on entend par « reconstruction » le processus technique de restitution des biens et infrastructures endommagés ou gravement endommagés, à la suite d'un conflit armé ou d'une catastrophe naturelle. Dans ce contexte, il convient de souligner qu'une telle reconstruction de biens matériels doit tenir compte des pratiques immatérielles, croyances et savoirs traditionnels qui y sont associés et qui sont essentiels à la préservation des valeurs culturelles au sein des communautés locales.

VALEURS

Avant de prendre une décision sur une proposition de relèvement et de reconstruction d'un site, il est nécessaire de comprendre les valeurs qui ont justifié son inscription sur la Liste du patrimoine mondial et les attributs associés. Il est tout aussi important que les communautés locales comprennent et intègrent les valeurs identifiées dans le site patrimonial, y compris les nouvelles valeurs résultant des événements traumatisants de sa destruction, ainsi que les attributs physiques pertinents et les pratiques culturelles intangibles et les connaissances traditionnelles associées, dans le processus

de restauration. L'évaluation de l'authenticité doit donc prendre en compte les valeurs reconnues du site, conformément au document de Nara sur l'authenticité de 1994, en mettant en évidence à la fois les aspects matériels et autres.

DOCTRINE DE CONSERVATION

Lorsqu'on décide du relèvement et de la reconstruction, la doctrine de la protection, qui vise à protéger la valeur universelle exceptionnelle du bien, devrait être prise en compte. Depuis les années 1990, à la suite de l'introduction du concept de paysage culturel et du Document de Nara sur l'authenticité de 1994³, il y a eu un changement doctrinal vers une dimension immatérielle. L'émergence de tels liens intangibles devrait être consolidée dans le cadre de la doctrine de protection existante.

COMMUNAUTÉS

Les décisions relatives à la relèvement et à la reconstruction devraient être fondées sur une approche centrée sur la population et faire participer pleinement les communautés locales et, le cas échéant, les peuples autochtones ainsi que d'autres parties prenantes. Le relèvement et la reconstruction devraient permettre aux gens de se relier à leur patrimoine, à leur identité et à leur histoire. La justice sociale et le régime foncier devraient être pris en compte dans la restauration du patrimoine et une approche fondée sur les droits devrait être adoptée pour assurer la pleine participation à la vie culturelle, la liberté d'expression et l'accès au patrimoine culturel pour toutes les personnes et tous les groupes, y compris les réfugiés et les personnes déplacées à l'intérieur du pays, selon le cas. Dans ce contexte, il est important que chaque programme de réhabilitation identifie les droits culturels et les droits de ses détenteurs et assure leur consentement préalable et éclairé aux décisions clés, conformément aux dispositions des Orientations devant guider la mise en œuvre de la Convention du patrimoine mondial⁴ et de la Politique d'intégration des perspectives de développement durable dans les processus de la Convention du patrimoine mondial de 2015.

³ Le document de Nara fait partie des directives opérationnelles – annexe 4: <https://whc.unesco.org/en/guidelines/> (8.08.2017)

⁴ Les versions anglaise et française du document sont disponibles sur le site Web: <https://whc.unesco.org/en/guidelines/> (8.08.2017)

TEMPS DE RÉFLEXION

Tout en reconnaissant qu'un retour à l'état initial le plus tôt possible est nécessaire pour l'être humain, il convient de consacrer suffisamment de temps à la réflexion avant de prendre des décisions dans une approche progressive et complémentaire, en tenant compte de la nature changeante des valeurs après les catastrophes, des défis à relever pour assurer un processus de consultation pleinement inclusif et participatif et de la relation complexe entre le patrimoine culturel et les autres besoins sociaux dans le contexte du relèvement et reconstruction post-conflit et post-catastrophe naturelle.

RÉSILIENCE, CAPACITÉ ET DURABILITÉ

Le renforcement de la résilience est essentiel pour prévenir les dommages et atténuer les catastrophes. Lors de la restauration du patrimoine culturel après un conflit armé ou une catastrophe naturelle, il est nécessaire de réduire les vulnérabilités structurelles et sociales existantes, y compris par une meilleure reconstruction, et d'améliorer la qualité de vie tout en préservant les valeurs culturelles. Il faut également investir dans le renforcement des capacités de gestion des risques de catastrophe à long terme et dans les techniques de protection, en particulier pour les artisans, afin d'assurer un avenir durable pour les sites du patrimoine culturel.

MÉMOIRE ET RÉCONCILIATION

La possibilité de commémorer les dommages causés aux communautés et aux parties prenantes devrait être envisagée en interprétant ou en présentant le site, tout en préservant certains éléments de destruction pour la commémoration, l'éducation et l'information touristique, selon le cas. Dans le contexte de relèvement et de reconstruction post-conflit, ces lieux devraient, dans la mesure du possible, inclure un récit commun des événements traumatisants qui ont conduit à la destruction, reflétant les vues de tous les groupes sociaux, afin de promouvoir la reconnaissance mutuelle et la cohésion sociale et de créer les conditions de la réconciliation.

DOCUMENTATION

Une documentation et un inventaire adéquats, y compris la documentation des méthodes de construction, sont essentiels à la réussite de la restauration du patrimoine culturel et à la préservation de sa valeur universelle exceptionnelle et répond aux critères d'authenticité et d'intégrité. La documentation et sa mise à jour régulière, en utilisant au mieux les possibilités offertes par les nouvelles technologies, sont un élément essentiel de la gestion du site, de sorte qu'en cas de catastrophe, les dossiers disponibles constituent la base d'une réponse post-traumatique causée par la catastrophe. Il est également important de documenter les activités menées pendant et après la reconstruction. Ce processus ne devrait pas se limiter aux aspects physiques des bâtiments, des sites et des collections, mais devrait également tenir compte des relations sociales et économiques entre eux et leurs communautés. En l'absence de documentation technique, les connaissances traditionnelles et les mémoires communautaires du site peuvent également être utilisées, le cas échéant, pour guider le processus de réhabilitation. Il est également important de documenter le processus de prise de décision pendant et après la reconstruction.

GESTION

La clé d'une restauration réussie du patrimoine culturel est la mise en place d'un système de gouvernance solide qui permet un processus participatif, reposant sur une analyse globale du contexte et une stratégie opérationnelle claire, y compris des mécanismes de coordination entre les acteurs nationaux et internationaux, et soutenu par une politique de transport public efficace. Dans ce processus, il est essentiel que les préoccupations relatives au patrimoine culturel soient intégrées dans les politiques et les plans des autres secteurs impliqués dans les opérations de relèvement et de reconstruction, y compris le logement, l'infrastructure, le développement économique, l'éducation et la communication, notamment par le biais de mécanismes de coordination interinstitutionnelle appropriés.

PLANIFICATION

Il est essentiel de développer des projets de relèvement et de reconstruction dans le contexte plus large de la planification urbaine, en tenant compte à la fois des attributs physiques et des réseaux et des applications auxquels ils se rapportent. Il existe de nombreux outils de planification permettant d'élaborer des plans et des projets spécifiques pour le relèvement et la reconstruction du patrimoine culturel. L'approche du Paysage urbain historique (Historic Urban Landscape – HUL)⁵ est particulièrement utile dans un contexte urbain. Les autorités devraient utiliser ces outils pour élaborer des orientations à l'intention des propriétaires locaux sur les questions de matériaux, de typologie et de coloration, afin de définir une approche globale de relèvement et de reconstruction du patrimoine culturel, tout en assurant la souplesse du processus. Les stratégies de planification de la restauration du patrimoine devraient également inclure des investissements dans la revitalisation des espaces publics ouverts, car ils fournissent une base pour impliquer les communautés dans les décisions concernant l'avenir de leurs villes. Il est également important de prêter attention aux questions de propriété et à la législation en matière de planification.

ÉDUCATION ET SENSIBILISATION

Un moyen important de prévenir la destruction du patrimoine culturel et de soutenir son relèvement à la suite de conflits et de catastrophes naturelles est de promouvoir la sensibilisation, la reconnaissance et le respect de la diversité des cultures et du patrimoine, en particulier par le biais de programmes éducatifs à tous les niveaux et d'initiatives de sensibilisation.

NOUS ADRESSONS LES RECOMMANDATIONS CI-DESSOUS :

Au Comité du patrimoine mondial

Élaborer des orientations pour le relèvement et la reconstruction des biens du patrimoine mondial, y compris des instructions de références, développer davantage les études de cas et les exemples de meilleures pratiques, en tenant compte des principes énoncés ci-dessus.

Aux États parties à la Convention du patrimoine mondial

Utiliser le concept de Paysage urbain historique (HUL) et l'approche de gestion intégrée pour parvenir à une approche globale de la reconstruction pour le relèvement post-catastrophe.

Aux Organisations consultative

Envisager de clarifier la doctrine de conservation, telle qu'elle s'applique à la reconstruction, en examinant un ensemble complet de chartes, de déclarations et de recommandations, en développant davantage les études de cas, ainsi qu'en fournissant des conseils concrets aux États parties si nécessaire.

A l'UNESCO, la Banque mondiale et autres organismes des Nations Unies et institutions internationales

Réaffirmer que le patrimoine culturel et naturel, y compris le patrimoine mondial, est une partie essentielle et intégrale du relèvement et du développement durable des communautés, afin d'atteindre l'agenda de 2030 pour le développement durable, et garantir les nécessaires mécanismes de coordination internationale nécessaires.

Fait à Varsovie, le 8 mai 2018

⁵ Recommandation Concernant le Paysage Urbain Historique, les versions anglaise et française sont disponibles sur le site Web: <https://whc.unesco.org/en/hul> (8.08.2017)

REKOMENDACJA WARSZAWSKA W SPRAWIE ODBUDOWY I REKONSTRUKCJI DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

1. My, 200 uczestników z ponad 30 krajów reprezentujących różne regiony świata, w tym instytucje z Polski, Światowy sojusz na rzecz przeciwdziałania kryzysom miejskim, ICOMOS, ICCROM, Bank Światowy, UNISDR i UNESCO, zgromadzeni na Zamku Królewskim w Warszawie z okazji międzynarodowej konferencji o rekonstrukcji pt. „Odbudowa światowego dziedzictwa – wyzwania” (6-8 maja 2018 r.), pragniemy wyrazić naszą wdzięczność i wyrazić słowa uznania dla polskich władz za gościnność i intelektualne przewodnictwo oraz za zapewnienie w Warszawie forum do refleksji nad zasadami, którymi należy się kierować przy odbudowie i rekonstrukcji dóbr światowego dziedzictwa po zniszczeniach w wyniku konfliktów zbrojnych lub katastrof spowodowanych siłami przyrody, zgodnie z decyzją 41 COM 7 Komitetu Światowego Dziedzictwa, przyjętą w lipcu 2017 r. w Krakowie;
2. Uznając Warszawę, która była miejscem obrad, za najbardziej istotny i inspirujący punkt odniesienia dla naszych rozważań, biorąc pod uwagę tragedię umyślnego zniszczenia miasta podczas II wojny światowej, a następnie służącą przykładem odbudowę jego historycznego centrum, stanowiącą dowód siły ducha i determinacji narodu polskiego w odbudowaniu tożsamości kulturowej, potwierdzonej wpisem „Historycznego Centrum Warszawy” na Listę światowego dziedzictwa UNESCO w 1980 r. oraz wpisem „Archiwum Biura Odbudowy Stolicy” (Archiwum BOS) na Listę Pamięci Świata UNESCO w 2011 r. ;

3. Wyrażając głębokie zaniepokojenie rosnącym oddziaływaniem konfliktów zbrojnych i katastrof naturalnych na ważne miejsca dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, w tym na dobra światowego dziedzictwa, które to w ostatnich latach spowodowało ich rozległe zniszczenia na skalę porównywalną do zniszczeń powstałych w wyniku II wojny światowej, w szczególności w historycznych obszarach miejskich i na stanowiskach archeologicznych;
4. Potępiając z całą stanowczością liczne umyślne ataki na dobra kultury i wszelkie formy polityki „czystek” na tle kulturowym, mające na celu likwidację różnorodności, podsycanie do przemocy na tle religijnym i pozbawienie dotkniętej tragedią ludności możliwości korzystania z praw człowieka, w tym praw kulturalnych;
5. Mając świadomość istnienia stosownych międzynarodowych instrumentów prawnych i przyjętej doktryny dotyczącej dziedzictwa kulturowego oraz potrzeby zagwarantowania, w kontekście Konwencji światowego dziedzictwa¹, by proces rekonstrukcji był podejmowany wyłącznie w wyjątkowych okolicznościach, w sposób zapewniający ochronę wyjątkowej uniwersalnej wartości danego dobra i spełnienie warunków autentyczności i integralności;
6. Uznając jednocześnie uzasadnione dążenie zainteresowanych społeczności do przezwyciężenia traumy wynikającej z konfliktów, wojen i katastrof naturalnych poprzez jak najszybsze odbudowywanie miast i wsi – a w szczególności ich zniszczonego dziedzictwa kulturowego – jako sposobu potwierdzenia ich tożsamości, przywrócenia godności oraz stworzenie warunków zrównoważonej odbudowy społecznej i gospodarczej;
7. Uważając ponadto, że odbudowa dziedzictwa kulturowego utraconego i częściowo zniszczonego w wyniku konfliktu zbrojnego stwarza jedyne w swoim rodzaju możliwości, zwłaszcza w zakresie procesów stabilizacji, wspierania

¹ Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego (1972), Dz. U. z dnia 30 września 1976 r., jest dostępna na stronie internetowej: http://www.unesco.pl/fileadmin/user_upload/pdf/Konwencja_o_ochronie_swiatowego_dziedzictwa.pdf (8.08.2017)

wzajemnego uznania, promowania dialogu i tworzenia podstaw do pojednania między wszystkimi grupami społecznymi, szczególnie na obszarach charakteryzujących się dużą różnorodnością kulturową i/lub przyjmujących znaczną liczbę uchodźców z innych krajów i/lub uchodźców wewnętrznych, co w przyszłości może skutkować nowym podejściem do procesu odbudowy i rekonstrukcji;

8. Uznając również, na podstawie niedawnych doświadczeń w zakresie odbudowy dziedzictwa kulturowego w krajach dotkniętych konfliktami zbrojnymi i katastrofami naturalnymi, a także przeglądu licznych wcześniejszych studiów przypadków oraz licznych spotkań i warsztatów na ten temat, które odbyły się w wielu częściach świata, fakt, że dziedzictwo kulturowe jest ściśle powiązane z kwestiami humanitarnymi, bezpieczeństwa oraz budowania pokoju, i jako takie nie powinno być rozpatrywane w oderwaniu od innych szerszych kwestii społecznych, gospodarczych i środowiskowych w kontekście polityki oraz planów odbudowy i rekonstrukcji po zakończeniu konfliktu lub katastrofie naturalnej;
9. Mając na uwadze art. 5 Konwencji światowego dziedzictwa, wzywający Państwa-Strony, aby prowadziły „politykę ogólną zmierzającą do wyznaczenia dziedzictwu kulturalnemu i naturalnemu odpowiedniej funkcji w życiu zbiorowym” oraz dokument z 2015 r. pn. Polityka w sprawie włączenia perspektywy zrównoważonego rozwoju do procesów Konwencji światowego dziedzictwa², jesteśmy przekonani, że każde pokolenie ma prawo wносить wkład w dorobek ludzkości oraz przyczynić się do dobrobytu obecnych i przyszłych pokoleń, między innymi poprzez przystosowywanie się do naturalnych i historycznych procesów zmian i transformacji;
10. Świadomi również nowych możliwości, jakie stwarzają rozwijające się technologie, w szczególności w zakresie cyfrowego zapisu 3D i odtwarzania w wysokiej jakości

² Wersja angielska i francuska dokumentu jest dostępna na stronie internetowej: <https://whc.unesco.org/en/sustainabledevelopment/> (8.08.2017)

materialnych atrybutów dóbr dziedzictwa kulturowego, a także związanych z tym wątpliwości etycznych dotyczących ich ewentualnej odbudowy;

11. Uważając, że istnieje potrzeba opracowania dalszych wytycznych, aby pomóc Państwom-Stronom, zarządom miejsc, specjalistom i społecznościom w rozwiązywaniu wielopłaszczyznowych problemów, jakie niesie ze sobą odbudowa, z należyтым uwzględnieniem kontekstu społecznego i gospodarczego, krótko- i długoterminowych potrzeb odnoszących się do dóbr dziedzictwa oraz ich wyjątkowej uniwersalnej wartości (ang. Outstanding Universal Value – OUV);

W związku z tym, w oparciu o dyskusje prowadzone podczas konferencji, **proponujemy następujące zasady, których lista nie jest wyczerpująca:**

TERMINOLOGIA

W sytuacjach następujących po zakończeniu konfliktu i ustaniu katastrofy nadrzędnym celem staje się odrodzenie społeczeństwa. Służy temu umacnianie pokoju i bezpieczeństwa oraz przywracanie lub ulepszanie zasobów, systemów i działań gospodarczych, materialnych, społecznych, kulturowych i środowiskowych danej społeczności lub społeczeństwa dotkniętego skutkami konfliktu lub katastrofy, zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju i zasadą „lepszego odbudowy” (ang. build back better). Istotnym elementem tego procesu jest odbudowa (przywracanie do funkcjonowania) dziedzictwa, co może obejmować również rekonstrukcję. Określenie „rekonstrukcja” w kontekście światowego dziedzictwa jest rozumiane jako proces techniczny mający na celu przywrócenie zasobów materialnych i infrastruktury, które zostały zniszczone lub poważnie ucierpiały w następstwie konfliktu zbrojnego czy katastrofy naturalnej. Ważne jest, aby w tym kontekście podkreślić, że tego typu rekonstrukcja dóbr materialnych musi uwzględniać związane z nimi praktyki niematerialne, wierzenia i tradycyjną wiedzę, które są niezbędne dla podtrzymania wartości kulturowych społeczności lokalnych.

WARTOŚCI

Przed podjęciem jakiegokolwiek decyzji dotyczącej propozycji odbudowy i rekonstrukcji dziedzictwa, konieczne jest zrozumienie wartości, które uzasadniały wpisanie danego dobra na Listę światowego dziedzictwa i związanych z nim atrybutów. Równie istotne jest zrozumienie i włączenie do procesu odbudowy wartości dziedzictwa określonych przez społeczności lokalne, w tym nowych wartości wynikających z traumatycznych wydarzeń związanych z jego zniszczeniem, wraz z ich odpowiednimi materialnymi atrybutami i związanymi z nimi niematerialnymi praktykami kulturowymi oraz wiedzą tradycyjną. Ocena autentyczności powinna uwzględniać uznane wartości dobra zgodnie z Dokumentem z Nara o autentyczności z 1994 roku³, podkreślając zarówno wartości materialne, jak i pozostałe.

DOKTRYNA KONSERWATORSKA

Przy podejmowaniu decyzji o odbudowie i rekonstrukcji należy wziąć pod uwagę doktrynę konserwatorską, która ma na celu ochronę wyjątkowej uniwersalnej wartości dobra. Począwszy od lat dziewięćdziesiątych XX wieku, w wyniku wprowadzenia koncepcji krajobrazu kulturowego i Dokumentu z Nara o autentyczności z 1994 r. nastąpiła zmiana doktryny idąca w kierunku uwzględniania wymiaru niematerialnego. Występowanie związków z dziedzictwem niematerialnym należy ujmować w ramach istniejącej doktryny konserwatorskiej.

SPOŁECZNOŚCI

Decyzje o odbudowie i rekonstrukcji powinny być podejmowane w oparciu o podejście ukierunkowane na ludzi i w pełni angażować społeczności lokalne oraz, w określonych przypadkach, ludność rdzenną, a także inne zainteresowane strony. Odbudowa i rekonstrukcja powinny umożliwiać ludziom łączność z ich dziedzictwem, tożsamością i historią. Przy odbudowie dziedzictwa należy brać pod uwagę sprawiedliwość społeczną i tytuły własności oraz stosować podejście oparte na prawach, które zapewniłoby pełne uczestnictwo w życiu kulturalnym, wolność wypowiedzi i dostęp do dziedzictwa kulturowego wszystkim osobom

³ Wersja polska dokumentu jest dostępna na stronie internetowej: <https://www.nid.pl/upload/iblock/707/70754565f4de522132f2372a798c314e.pdf> (8.08.2017)

i grupom, w tym, w określonych przypadkach, uchodźcom z innych krajów i uchodźcom wewnętrznym. Jest ważne, aby w każdym programie odbudowy określić prawa kulturalne i ich posiadaczy oraz uzyskać ich uprzednią i świadomą zgodę na kluczowe decyzje, zgodnie z odpowiednimi zapisami Wytycznych operacyjnych do realizacji Konwencji światowego dziedzictwa⁴ oraz dokumentu z 2015 r. pn. Polityka w sprawie włączenia perspektywy zrównoważonego rozwoju do procesów Konwencji światowego dziedzictwa.

CZAS NA REFLEKSJĘ

Uznając potrzebę jak najszybszego powrotu, należy poświęcić wystarczająco dużo czasu na refleksję przed podjęciem decyzji. Decyzje powinny zapadać stopniowo i komplementarnie z uwzględnieniem faktu, że po traumatycznych wydarzeniach następują zmiany wartości, a także biorąc pod uwagę wyzwania związane z zapewnieniem w pełni integracyjnego i partycypacyjnego procesu konsultacji oraz złożone relacje między dziedzictwem kulturowym a innymi potrzebami społecznymi w kontekście odbudowy i rekonstrukcji po zakończeniu konfliktu czy po katastrofie.

ODPORNOŚĆ, UMIEJĘTNOŚCI I ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ

Budowanie odporności (przygotowanie) na ewentualność zniszczeń i katastrof ma zasadnicze znaczenie dla sprostania takim sytuacjom. Przy odbudowie dziedzictwa kulturowego w następstwie konfliktu zbrojnego lub katastrofy naturalnej konieczne jest ograniczenie istniejących słabości strukturalnych i społecznych, między innymi poprzez zastosowanie zasady „lepszego odbudowy” (ang. build back better) oraz poprawę jakości życia, przy jednoczesnym zachowaniu w jak największym stopniu wartości kulturowych. Niezbędne jest również inwestowanie w długoterminowe budowanie umiejętności w zakresie zarządzania ryzykiem w związku z katastrofami i w dziedzinie technik konserwatorskich, zwłaszcza w odniesieniu do rzemieślników, w celu zapewnienia zrównoważonej przyszłości miejsc dziedzictwa.

⁴ Wersja angielska i francuska dokumentu jest dostępna na stronie internetowej: <https://whc.unesco.org/en/guidelines/> (8.08.2017)

PAMIĘĆ I POJEDNANIE

Upamiętnienie zniszczeń powinno być rozważane pod kątem dobra danej społeczności i zainteresowanych stron. Można to osiągnąć, w zależności od sytuacji, poprzez interpretację lub prezentację miejsca, zachowując wybrane pozostałości po zniszczeniach w celach związanych z właściwym upamiętnieniem, edukacją i informowaniem odwiedzających. W odniesieniu do odbudowy i rekonstrukcji po konfliktach zbrojnych, tego typu miejsca powinny w jak największym stopniu uwzględniać wspólną narrację traumatycznych wydarzeń, które doprowadziły do zniszczenia, odzwierciedlającą poglądy wszystkich grup społecznych, tak aby wspierać wzajemne zrozumienie i spójność społeczną oraz stworzyć warunki dla pojednania.

DOKUMENTACJA

Właściwa dokumentacja i inwentaryzacja, w tym dokumentacja metod budowlanych, ma kluczowe znaczenie dla pomyślnej odbudowy dziedzictwa kulturowego oraz zapewnienia ochrony jego wyjątkowej uniwersalnej wartości oraz spełnia kryteria autentyczności i integralności. Dokumentacja i jej regularne aktualizowanie, przy jak najlepszym wykorzystaniu możliwości oferowanych przez nowe technologie, są istotnym elementem zarządzania wszystkimi miejscami, tak aby w przypadku katastrofy dostępne dane stanowiły podstawę działań podejmowanych po traumatycznych wydarzeniach. Ważne jest również dokumentowanie czynności wykonywanych w trakcie i po rekonstrukcji. Proces ten nie powinien ograniczać się do materialnych aspektów budynków, miejsc i zbiorów, lecz uwzględniać również związki społeczne i gospodarcze między nimi a społecznościami. W przypadku braku dokumentacji technicznej, w określonych sytuacjach wskazówek przy odbudowie może dostarczać tradycyjna wiedza i pamięć społeczna związana z danym miejscem. Mając na uwadze przyszłe potrzeby, ważne jest również dokumentowanie procesu podejmowania decyzji w trakcie rekonstrukcji.

ZARZĄDZANIE

Kluczem do udanej rekonstrukcji dziedzictwa kulturowego jest ustanowienie takiego systemu zarządzania, który umożliwi proces pełnego uczestnictwa i jest oparty na wszechstronnej analizie kontekstu i jasnej strategii działania, w tym mechanizmów koordynacji podmiotów krajowych i międzynarodowych, a także jest wspierany przez skuteczną politykę komunikacji społecznej. W tym procesie istotne jest, aby troska o dziedzictwo kulturowe została włączona do polityki i planów innych sektorów zaangażowanych w działania na rzecz odbudowy i rekonstrukcji, w tym budownictwa mieszkaniowego, infrastruktury, rozwoju gospodarczego, edukacji i komunikacji, między innymi poprzez odpowiednie mechanizmy koordynacji międzyinstytucjonalnej.

PLANOWANIE

Zasadnicze znaczenie ma opracowywanie projektów odbudowy i rekonstrukcji dziedzictwa w szerszym kontekście planowania urbanistycznego, z uwzględnieniem zarówno atrybutów materialnych, jak i sieci powiązań i zastosowań, z którymi są one związane. Istnieje wiele narzędzi planistycznych służących opracowywaniu specjalnych planów i projektów mających na celu odbudowę i rekonstrukcję dziedzictwa. Szczególnie użyteczne w kontekście miejskim jest podejście oparte na koncepcie Historycznego krajobrazu miejskiego (ang. Historic Urban Landscape – HUL)⁵. Władze powinny wykorzystywać tego typu narzędzia w celu opracowania wytycznych dla lokalnych właścicieli w kwestiach dotyczących materiałów, typologii i kolorystyki, aby określić ogólne podejście do odbudowy i rekonstrukcji dziedzictwa kulturowego, przy jednoczesnym zapewnieniu elastyczności tego procesu. Strategie w zakresie planowania odbudowy dziedzictwa powinny również uwzględniać jako priorytet inwestowanie w rewitalizację otwartych przestrzeni publicznych, ponieważ są one elementem umożliwiającym angażowanie społeczności w podejmowanie decyzji o przyszłości swoich miast. Ważne jest również, aby w pracach planistycznych były w pełni uwzględniane kwestie własności i przepisy prawne.

⁵ Zalecenia UNESCO w sprawie historycznego krajobrazu miejskiego jest dostępna na stronie internetowej: http://www.unesco.pl/fileadmin/user_upload/pdf/Rekomendacje/rekomenkrajobraz.pdf (8.08.2017)

EDUKACJA I PODNOSZENIE ŚWIADOMOŚCI

Jednym z istotnych sposobów zapobiegania niszczeniu dziedzictwa kulturowego i wspierania jego odbudowy po zakończeniu konfliktu zbrojnego czy katastrofy naturalnej jest promowanie wiedzy, doceniania i poszanowania różnorodności kultur i dziedzictwa, w szczególności poprzez programy edukacyjne na wszystkich poziomach nauczania oraz inicjatywy na rzecz podnoszenia świadomości.

PONIŻSZE REKOMENDACJE KIERUJEMY DO:

Komitetu Światowego Dziedzictwa

Opracowanie wytycznych dotyczących odbudowy i rekonstrukcji dóbr światowego dziedzictwa, w tym poradników (ang. Resource Manuals), dalsze opracowywanie studiów przypadków i przykładów najlepszych praktyk, z uwzględnieniem zasad wymienionych powyżej.

Państw-Stron Konwencji światowego dziedzictwa

Wykorzystanie konceptu Historycznego krajobrazu miejskiego (HUL), a także zintegrowanego podejścia do zarządzania w celu osiągnięcia całościowego podejścia do rekonstrukcji umożliwiającej odbudowę po katastrofie.

Organizacji doradczych

Rozważenie wyjaśnienia doktryny konserwatorskiej, w zakresie dotyczącym rekonstrukcji, poprzez przegląd dotychczasowego dorobku kart, deklaracji i rekomendacji, dalsze opracowywanie studiów przypadków, jak również udzielanie, w razie potrzeby, konkretnych porad Państwom-Stronom.

UNESCO, Banku Światowego oraz innych agend ONZ i organów międzynarodowych

Potwierdzenie, że dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze, w tym światowe dziedzictwo, stanowi istotny i integralny element odbudowy i rozwoju zrównoważonych społeczności w dążeniu do realizacji Agenda zrównoważonego rozwoju 2030 oraz zapewnienie w związku z tym niezbędnych mechanizmów koordynacji na poziomie międzynarodowym.

Warszawa, 8 maja 2018 r.

PHOTO GALLERY

Bernardo Bellotto so-called Canaletto, Panorama of Warsaw, Praga bank of Vistula River, 1770. The Royal Castle in Warsaw - Museum, photo by A. Ring, L. Sandziewicz

THE CHALLENGES
OF WORLD
HERITAGE
RECOVERY

INTERNATIONAL CONFERENCE OF RECONSTRUCTION
THE ROYAL CASTLE / WARSAW / POLAND 6-8 MAY 2018

EDITORS:

Magdalena Marcinkowska, PhD
Dąbrówka Lipska

TEXT EDITORS:

Aleksandra Waclawczyk
Christopher Young, PhD
Aleksandra Brodowska
Laura Bakalarska

DESIGN:

Ewa Krzak

©Copyright by National Heritage Board of Poland

PHOTOS:

Danuta Matloch (The Ministry of Culture and National Heritage)
Paweł Kobek (National Heritage Board of Poland)

HISTORIC ILLUSTRATIONS FROM ARCHIVE OF:

National Heritage Board of Poland
Royal Castle in Warsaw
The Warsaw Rising Museum

ISBN: 978-83-66160-14-9

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

National Heritage Board of Poland

Address: Kopernika 36/40
00-924 Warszawa
Phone: +48 22 826 02 39
Email: info@nid.pl

Ministry of
Culture
and National
Heritage of
the Republic
of Poland ■

FINANCED BY:

Ministry of Culture and National Heritage of Poland